

17

DEKRET POLSKIEGO KOMITETU WYZWOLENIA NARODOWEGO

z dnia 6 września 1944 r.

o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Na podstawie ustawy Krajowej Rady Narodowej z dnia 15 sierpnia 1944 r. o tymczasowym trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 3) Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. 1. (1) Reforma rolna w Polsce jest koniecznością państwową i gospodarczą i będzie zrealizowana przy udziale czynnika społecznego zgodnie z zasadami Manifestu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego.

Ustrój rolny w Polsce oparty będzie na silnych, zdrowych i zdolnych do wydatnej produkcji gospodarstwach, stanowiących prywatną własność ich posiadaczy.

Wobec tego, że znaczna część Polski pozostaje jeszcze pod okupacją, w obecnej chwili nastąpić może jedynie częściowy nadział ziemi w rozmiarach zapasu ziemi na terytoriach już wyzwolonych.

(2) Przeprowadzenie reformy rolnej obejmuje:

- a) upelnorolnienie istniejących gospodarstw o powierzchni niżej pięciu hektarów użytków rolnych;
- b) tworzenie nowych samodzielnych gospodarstw rolnych dla bezrolnych, robotników i pracowników rolnych oraz drobnych dzierżawców;
- c) tworzenie w pobliżu miast i ośrodków przemysłowych gospodarstw dla produkcji ogrodniczo-warzywniczej, kolonii i ogródków działkowych robotniczych, urzędniczych i rzemieślniczych;

d) zarezerwowanie odpowiednich terenów dla szkół oraz poddanych zarządowi państwowemu lub samorządowemu ośrodków dla podniesienia kultury rolnej, wytwórczości nasiennej, hodowlanej oraz przemysłu rolnego.

Art. 2. (1) Na cele reformy rolnej przeznaczone będą nieruchomości ziemskie o charakterze rolniczym:

- a) stanowiące własność Skarbu Państwa z jakiegokolwiek tytułu;
- b) będące własnością obywateli Rzeszy Niemieckiej i obywateli polskich narodowości niemieckiej;
- c) będące własnością osób skazanych prawomocnie za zdradę stanu, za pomoc udzieloną okupantom ze szkodą dla Państwa lub miejscowej ludności, względnie za inne przestępstwa przewidziane w dekreście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 12 września 1944 r. (Dz. U. R. P. Nr 4, poz. 16);
- d) skonfiskowane z jakichkolwiek innych prawnych przyczyn;
- e) stanowiące własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, jeżeli ich rozmiar łączny przekracza bądź 100 ha powierzchni ogólnej, bądź 50 ha użytków rolnych, a na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego, jeśli ich rozmiar łączny przekracza 100 ha powierzchni ogólnej, niezależnie od wielkości użytków rolnych tej powierzchni.

O położeniu prawnym nieruchomości ziemskich, należących do kościoła katolickiego lub gmin wyznaniowych innych wyznań, orzeknie Sejm Ustawodawczy.

Wszystkie nieruchomości ziemskie wymienione w punktach b, c, d i e części pierwszej niniejszego artykułu przechodzą bezzwłocznie bez żadnego wynagrodzenia w całości na własność Skarbu Państwa z przeznaczeniem na cele wskazane w art. 1-ym część druga.

(2) Rodzina podzielona co do praw majątkowych prawnie i fizycznie przed dniem 1 września 1939 r. nie będzie uważana za jednostkę w rozumieniu części 1 p. e niniejszego artykułu.

(3) Podziałem prawnym w rozumieniu części 2-ej art. 2 jest podział na podstawie wyroku sądowego, ugody sądowej, aktu sporządzonego przed notariuszem zgodnie z zezwoleniem właściwej władzy ziemskiej, chociaż wpis o podziale w wykazie hipotecznym nieruchomości nie nastąpił z powodu wybuchu wojny.

Art. 3. (1) Dla zrealizowania przebudowy ustroju rolnego tworzy się Państwowy Fundusz Ziemi, którym zarządza Kierownik Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych.

(2) Państwowy Fundusz Ziemi tworzą:

- a) aktywa dotychczasowego Funduszu Obrotowego Reformy Rolnej, powołanego ustawą z dnia 9 marca 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr 40, poz. 364 z 1934 r.);
- b) należności i wpływy z tytułu czynności, związanych z przebudową ustroju rolnego;
- c) nieruchomości ziemskie przejęte na cele reformy rolnej (art. 2);
- d) należności i wpływy z administracji nieruchomości (p. c.);
- e) należności i wpływy z tytułu zbycia nieruchomości (art. 2) przejętych na cele reformy rolnej;
- f) oprocentowanie gotowizny Państwowego Funduszu Ziemi;
- g) dotacje Skarbu Państwa;
- h) inne wpływy.

Art. 4. (1) Kierownik Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych może powierzyć administrowanie Państwowego Funduszu Ziemi Państwowemu Bankowi Rolnemu w zakresie i na zasadach przez siebie ustalonych, z wyjątkiem bezpośredniej administracji nieruchomości (art. 3 część 2 punkt c).

(2) Obrót pieniężny Państwowego Funduszu Ziemi wykonywany będzie za pośrednictwem Państwowego Banku Rolnego.

Art. 5. Z Państwowego Funduszu Ziemi pokrywane będą wszelkie wydatki, związane z przeprowadzeniem reformy rolnej, oraz udzielane będą pożyczki na urządzenia gospodarstwa oraz na inwestycje.

Art. 6. Kierownik Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych obejmie do 25-go września 1944 r. zarząd państwowy nad nieruchomościami ziemskimi, wymienionymi w art. 2, wraz z budynkami i całym inwentarzem żywym i martwym oraz znajdującymi się na tych nieruchomościach przedsiębiorstwami przemysłu rolnego.

Art. 7. Powiatowe urzędy ziemskie sporządzają po tym objęciu do dnia 10-go października 1944 r. dokładny spis objętych nieruchomości i przeprowadzają ich oszacowanie przy współudziale delegatów powiatowej komisji ziemskiej. W braku danych katastralnych lub innych danych urzędowych co do powierzchni przejętych nieruchomości ziemskich należy bezzwłocznie przedsięwziąć pomiar przejętych obszarów.

Art. 8. (1) Dla współdziałania z organami państwowymi przy przeprowadzeniu reformy rolnej tworzy się gminne komisje reformy rolnej.

(2) Gminne komisje reformy rolnej składają się z członków wybranych przez wszystkich obywateli gminy — właścicieli gospodarstw poniżej 5 ha, drobnych dzierżawców oraz robotników i pracowników rolnych.

(3) Wybory przeprowadzane są gromadami, przy czym każda gromada wybiera 2-ch delegatów do gminnej komisji reformy rolnej.

(4) W gminnej komisji reformy rolnej przewodniczy delegat gminnej rady narodowej.

(5) Na terytorium wyzwolonym przed 1 września 1944 r. wybory gminnych komisji reformy rolnej powinny zostać zakończone nie później niż 20 września 1944 r.

Art. 9. (1) Gminne komisje reformy rolnej przeprowadzą do dnia 10 października 1944 r. dokładne spisy znajdujących się na ich terenie gospodarstw o powierzchni niżej 5 ha użytkowników rolnych przy wyszczególnieniu obszaru ogólnego, obszaru użytków rolnych, budynków mieszkalnych i gospodarczych, inwentarza żywego i martwego oraz wymienieniu liczby członków rodziny, pracujących w danym gospodarstwie

(2) W tym samym terminie gminne komisje reformy rolnej sporządzą dokładne spisy pracowników i robotników rolnych przebywających na ich terenie oraz drobnych dzierżawców rolnych — przy uwidocznieniu ilości członków rodziny.

Art. 10. (1) Po przeprowadzeniu czynności wymienionych w art. 7 i 9 powiatowy urząd ziemski rozpatrzy sprawy wszystkich obiektów parcelowanych, położonych na jego terenie. Ustalenia planu podziału dla każdego z tych obiektów i sporządzenia wykazu nabywców poszczególnych parcel dokona kierownik powiatowego urzędu ziemskiego w terminie do 25-go października 1944 r. przy współudziale z głosem stanowczym zasiadających w gminnej komisji reformy rolnej delegatów zainteresowanych gromad. Należy przy tym mieć na uwadze, że pierwszeństwo spośród uprawnionych kandydatów przysługuje żołnierzom Wojska Polskiego, inwalidom obecnej wojny i uczestnikom partyzanckich walk z Niemcami o Polskę demokratyczną. Wyłączeni natomiast będą od korzystania z dobrodziejstw reformy rolnej ci, którzy uchylili się lub uchylają się od dopełnienia zasadniczych obowiązków wobec Państwa lub wysługiwali się okupantowi.

Wykazy te powiatowy urząd ziemski ogłosi na piśmie w gmachu powiatowego urzędu ziemskiego i we właściwej gminie.

(2) Ogłoszenie to winno być umieszczone na widocznym miejscu dla publicznych obwieszczeń i pozostawać przez dni 5.

(3) W ciągu następnych dni pięciu, licząc od końca terminu przewidzianego w części 2, zainteresowani nieuwzględnieni w projekcie podziału lub uwzględnieni w niedostatecznej mierze mogą wnieść zażalenie na ten projekt do powiatowego urzędu ziemskiego, który cały operat parcelacyjny wraz ze skargami i swym wnioskiem przekaże bezzwłocznie do decyzji wojewódzkiemu urzędowi ziemskiemu. Wojewódzki urząd ziemski przy współudziale wojewódzkiej komisji ziemskiej wyda ostateczne orzeczenie do dnia 20 listopada 1944 r.

(4) Zażalenia wniesione po terminach przewidzianych w części 3-ej niniejszego artykułu rozpatrzeniu nie podlegają.

Art. 11. (1) Po nadejściu orzeczenia wojewódzkiego urzędu ziemskiego (art. 10 część 3-cia) powiatowy urząd ziemski wyda ostateczne orzeczenie w sprawie parcelowanych obiektów i w terminie do 20-go grudnia 1944 r. wprowadzi nabywców w posiadanie nabytych parcel i przeniesie na nich tytuł własności.

(2) Orzeczenie określone w części 1-ej stanowi tytuł formalno-prawny nabycia nieruchomości oraz do dokonania odpowiednich wpisów w księgach hipotecznych (gruntowych).

Art. 12. Inwentarz żywy i martwy przejęty z gospodarstw parcelowanych zostanie rozdzielony między gospodarstwa nowoutworzone dla bezrolnych. Podziału inwentarza dokonują na wniosek gminnych komisji reformy rolnej powiatowe urzędy ziemskie, nie później niż w dwa tygodnie po rozparcelowaniu majątku.

Art. 13. (1) Obszar nowoutworzonych gospodarstw, jak również obszar, do którego mają być powiększone gospodarstwa karłowate, winien być uzależniony od jakości gleby i stosunku miejscowego zapotrzebowania ziemi do będącego do dyspozycji zapasu ziemi, przy czym wszyscy uprawnieni do korzystania z reformy rolnej otrzymają nadziały w granicach powiatu.

(2) Obszar ten dla gospodarstw rolnych nie może być większy od 5 ha ziemi średniej jakości, a dla gospodarstw ogrodniczo-warzywniczych nie może przekraczać 2 ha, dla parcel rzemieślniczo-wiejskich nie może przekraczać 2 ha, a dla parcel robotniczych itp. $\frac{1}{4}$ ha.

Art. 14. (1) Gospodarstwa utworzone na podstawie niniejszego dekretu nie mogą być w całości lub w części dzielone, sprzedawane, wdzierżawiane i zastawiane.

(2) W wyjątkowych wypadkach szczególnie zasługujących na uwzględnienie zezwoleń na czynności wymienione w części 1-ej udzielają powiatowe urzędy ziemskie.

Art. 15. (1) Cenę na ziemię dla nabywców ustala się równą przeciętnemu rocznemu urodzajowi z danego obszaru ziemi. Jako przeciętny urodzaj przyjmuje się dla ziemi 3-ej klasy (rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 16 marca 1935 r. w sprawie szacowania nieruchomości ziemskich przymusowo wykupywanych przy przeprowadzeniu reformy rolnej — (Dz. U. R. P. Nr 19 z 1935 r. poz. 107) 15 centnarów metrycznych żyta. Nabywcy mogą płacić w naturze żytem albo w gotówce podług ceny żyta na wolnym rynku. Na rok gospodarczy 1944/5 przyjmuje się cenę zł 400 za centnar żyta.

(2) Nowonabywcy wpłacają w gotówce lub naturze 10% ceny kupna. Spłata reszty ceny kupna zostaje rozłożona dla małorolnych na 10 lat, dla bezrolnych na 20 lat.

(3) Bezrolni mogą uzyskać od powiatowego urzędu ziemskiego, na wniosek gminnej ko-

misji reformy rolnej, odroczenie pierwszej wpłaty na czas do lat trzech.

Art. 16. Przy wypracowaniu planu podziału pewna część ziemi zostaje niepodzielona dla utrzymania wzorowych gospodarstw w interesie podniesienia poziomu gospodarki rolnej, dla szkół rolniczych i powszechnych oraz innych ważnych zadań użyteczności publicznej.

Wykaz imienny majątków i części majątków, niepodlegających podziałowi, ustali rozporządzenie Kierownika Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych, po wysłuchaniu opinii wojewódzkich rad narodowych, w terminie do 10 października 1944 r.

Art. 17. Właściciele gospodarstw, które z braku dostatecznego zapasu ziemi nie mogły otrzymać do 5-ciu ha użytków rolnych średniej jakości lub zostać dopełnione do tej normy, zachowują prawo do zamiany swego gospodarstwa na większe, odpowiadające ogólnopństwowej normie 5 ha użytków rolnych średniej jakości. Prawo to zostanie zrealizowane po uwolnieniu całości Polski i rozszerzeniu zachodnich granic Rzeczypospolitej.

Art. 18. Obywatele polscy — rolnicy, którzy niezależnie od swojej woli znajdują się poza granicami kraju, oraz żołnierze Wojska Polskiego, których rodziny obecnie znajdują się poza granicami kraju, będą uwzględnieni przy rozdziale ziemi po powrocie do kraju względnie po demobilizacji.

Art. 19. (1) Wywłaszczeni właściciele lub współwłaściciele nieruchomości ziemskich wymienionych w art. 2 część 1-sza lit. e mogą otrzymać samodzielne gospodarstwa rolne poza obrębem wywłaszczonego majątku w ramach niniejszego dekretu, względnie jeśli z tego prawa nie skorzystają, będzie wypłacone im zaopatrzenie miesięczne w wysokości uposażenia urzędnika państwowego VI grupy.

(2) Zaopatrzenie wymienione w części 1 art. 19 może być podwyższone przez Kierownika Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych dla tych właścicieli lub współwłaścicieli, którzy się zasłużyli w walce z okupantem lub szczególnie ucierpieli od okupanta.

Art. 20. Nabywca otrzymuje ziemię w stanie wolnym od wszelkich długów i ciężarów. Sprawa odpowiedzialności Skarbu Państwa za dotychczasowe obciążenie hipoteczne będzie uregulowana odrębnym dekretem.

Art. 21. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Z chwilą ogłoszenia niniejszego dekretu traci moc obowiązującą ustawa z dnia 28 grudnia 1925 r. „o wykonaniu reformy rolnej” (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1 z 1926 r.) wraz z późniejszymi zmianami.

Art. 22. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Kierownikowi Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych.

Przewodniczący Krajowej
Rady Narodowej: *Bolesław Bierut*

Przewodniczący i Kierownik Resortu Spraw
Zagranicznych Polskiego Komitetu
Wyzwolenia Narodowego:
Edward Bolesław Osóbka-Morawski

Wiceprzewodniczący i Kierownik Resortu
Rolnictwa i Reform Rolnych: *Andrzej Witos*

Wiceprzewodnicząca: *Wanda Wasilewska*

Kierownik Resortu Obrony Narodowej:
Michał Rola-Żymierski generał broni

Zastępca Kierownika Resortu
Obrony Narodowej:
Zygmunt Berling generał dywizji

Kierownik Resortu Administracji Publicznej:
Stanisław Kotek-Agrozewski

Kierownik Resortu Gospodarki
Narodowej i Finansów: *Jan Stefan Haneman*

Kierownik Resortu Sprawiedliwości:
Jan Czechowski

Kierownik Resortu Bezpieczeństwa
Publicznego:
Stanisław Radkiewicz

Kierownik Resortu Pracy,
Opieki Społecznej i Zdrowia:
dr Bolesław Drobner

Kierownik Resortu Komunikacji
Poczt i Telegrafu: inż. *Jan Grubecki*

Kierownik Resortu Odszkodowań Wojennych:
dr Emil Sommerstein

Kierownik Resortu Oświaty:
dr Stanisław Skrzyszewski

Kierownik Resortu Kultury i Sztuki:
Wincenty Rzymowski

Kierownik Resortu Informacji i Propagandy:
dr Stefan Jędrzychowski